

פרק ראשון - בשלשה מקומות

מסכת זו עוסקת בתבנית ומידות הבית של בית המקדש, כפי שהיה בבית שני. והתועלת בכך היא, שכשיבנה בית המקדש ידעו לשמור בו אותו התבנית והצורה, כי אותה הצורה מאת ה' היא, כמו שנאמר (דברי הימים א' כח ט) 'הכל בכתב מיד ה' עלי השפיל כל מלאכות התבנית'.

משנה א

נאמר בתורה (במדבר ג לח) 'והחנים לפני המשכן וגו' משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל, ודרשו (תמיד כו.) מפסוק זה, שצריכים הלוויים והכהנים לשמור בבית המקדש, שמשנה הוא לוי ואהרן ובניו וכו' הם. ושמירה זו לא היתה מפני פחד אויבים וישטים, אלא כבוד הוא לבית שומרים אותו, שאינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין. וממה שנאמר בפסוק זה שלשה פעמים לשון שמירה, 'שומרים' 'משמרת' 'למשמרת', למדו ששומרים הכהנים בשלשה מקומות. וממה שנאמר במשמרות הלוויים (דברי הימים א' כו יז-יח) 'למזבח הלוים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגדה ליום ארבעה ולאפסים שנים שנים, לפרפר למערב ארבעה למסלה שנים לפרפר' למדו (תמיד כו.) שהיו שומרים בבית המקדש בכ"ד מקומות, ושלושה מהם היו שומרים הכהנים, הרי שהיו הלוויים שומרים בכ"א מקומות.

משנתנו מפרטת היכן המקומות בהם היו שומרים בבית המקדש: בשלשה מקומות היו הכהנים שומרים פתח המקדש בלילות. א. בלשכת בית אבטינס. ב. בלשכת בית הניצויץ, ולשכות אלו היו בניית בעלייה שליד שערי העזרה. ג. ובשער בית המזבח וראה איור א. ו. והלוים היו שומרים בעשרים ואחד מקום, המשנה מהם היו על חמשה שערי הר הפתח, ארבעה מהם היו על ארבע פנותיו של הר הבית, בכל אחת מן הזויות, והיו השומרים עומדים מתוכו - בתוך הר הבית. חמשה מהם היו על חמשה שערי העזרה, ארבעה שומרים היו על ארבע פנותיה של העזרה, והשומרים על פינות העזרה ועל שערי העזרה היו עומדים מפתח - מחוץ לעזרה, והטעם, משום שאסור לשבת בעזרה, ואם היו שומרים מבפנים, אם היו מתעייפים לא היו יכולים לישוב. עד כה נמנו י"ח מקומות. ושומר אחד היה בלשכת הקרן, ושומר אחד היה בלשכת הפרכת, ושומר אחד היה עומד לאחורי בית קדש הקדשים שנקרא בית הכפרת. הרי אלו כ"א מקומות וראה איור ב.

משנה ב

משנתנו עוסקת עוד בענין השמירה: איש הר הפתח - שר היה במקדש שהיה ממונה על כל השומרים, והיה נקרא איש הר הבית, והיה מחזר על כל משמר ומשמר, לראות שאין השומרים ישנים. ואבוקות היו דולקין לפניו בתוך פנסין שהיו שם, כדי שיראה המשמר שאיש הר הבית בא. ועמוד על רגליו. וכל משמר שאינו עומד כשבא אליו איש הר הבית, אומר לו איש הר הפתח, שלום עליך, ואם אינו משיב לו, ניכר שהוא ישן, והיה חובטו במקלו. ורשות היה לו לאיש הר הבית, להענישו ולשרוף את כסותו. והם - ומי שהיו בירושלים שהיו שומעים את צעקת השומר הנלקה, אומרים מה קול בעזרה, ואומרים להם שהוא קול של בן לוי - שלוקה ובגדיו נשרפו, על שישן לו על משמרו. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אכן כך היה מעשה, ויודע אני שכן הוא, שפעם אחת מצאו את אחי אמא שהיה ישן על משמרתו, ושרפו את כסותו.

משנה ג

המשנה מפרטת את שערי הר הבית: חמשה שערים היו לחומה שהקיפה את הר הפתח, שני שערים שהיו נקראים שערי הולדה, היו מן הדרום, והיו שערים אלו משמשין לפניהם מירושלים להר הבית, ויציאיה ממנו. והיו נקראים שערי חולדה, על שם חולדה הנביאה שהיתה יושבת שם. שער קיפונום היה מן המערב, ואף הוא היה משמש לפניהם ויציאיה. שער מדי היה מן הצפון, ושער זה לא היה משמש בלום. השער החמישי הוא השער המזרחי עליו שושין

הפניה צורה - היתה מצויירת, שכשעלו משושן הבירה לבנות את בית המקדש, ציזה אותם המלך לצייר צורת עיר שושן במקדש, כדי שיהא מורא המלך עליהם ויזכרו ימי ישיבתם בה ולא ימרדו במלך, לפיכך צרו אותה על השער המזרחי משערי הר הבית, שבו - שבשער זה (רוצה) הכהן גדול שהיה שורף את הפתח האדומה, וכל מסעדיה - הכהנים המסייעים וסועדים את הכהן השורף את הפרה, ויצאים מהר הבית להר המשקה - הר הזיתים, שהיה במזרח הר הבית, ששם היו שורפים את הפרה (ראה איור ג).

משנה ד

המשנה מפרטת את השערים שהיו בעזרה: שבעה שערים היו בעזרה, שלשה בצפון, ושלושה בדרום, ואחד במזרח. השערים שבדרום הם, הראשון הוא שער הדלק, ונקרא כן על שם שבו היו מכניסים עצים להדליקם על גבי המערכה. והשער השני לו הוא שער (הקרבו) [הכבדת], שבו היו מכניסים את הבכורות של בהמה להקריבם. והשער השלישי לו הוא שער המים, שבו היו מכניסים את הצלוחית של מים לניסוך המים בחג הסוכות (ראה איור ד). השער שבמזרח נקרא שער נקנור, על שם האיש שהביא את השערים מאלכסנדריא שבמצרים. ושער זה היה משמש לכל הכניסות והציאות לעזרה. ושתי לשכות היו לו בצידיו של שער נקנור, אחת מימינו ואחת משמאלו, לשכה אחת היתה נקראת לשכת פנחס המלביש, ששם היו בגדי כהונה מונחים, והמונה עליה היה נקרא פנחס, על שם הראשון שהיה ממונה על כך. ולשכה אחת היתה נקראת לשכת עזשה חביתין, ששם היו עושים את המנחת חביתין שהיה הכהן גדול מקריב בכל יום מחציתו בבוקר ומחציתו בערב (ראה איור ה).

משנה ה

ממשיכה המשנה לפרט את השערים שבעזרה: והשערים שבצפון הם, הראשון הוא שער הניצויץ, ובמזרח אבסדרה היה, שמשני צידי השער, היו יוצאים שני כתלים מכותל העזרה לצד הר הבית, ותקרה היתה על גבי כתלים אלו, ועליה היתה פנויה על גבי, בתקרה שהיתה על גבי אותם כתלים, ועליה זו נקראת בית הניצויץ, ששם היו הכהנים שומרים. שבשער זה היו הכהנים שומרים למעלה בעלייה, והלוים היו שומרים למטה. ופתח היה לו באחד מן הכתלים שבאכסדרה, שפתח היה לחיל. השער השני לו הוא שער הקרן, שבו היו מכניסים את קרבן התמיד. והשער השלישי לו הוא פתח ללשכה שנקראה בית המזבח, על שם שהיו עושים שם מדורה גדולה שיהיו הכהנים מתחממים שם, ובית המזבח היה לו שער נוסף לחוץ לעזרה (ראה איור ט).

משנה ו

המשנה מפרשת את צורת בית המזבח: ארבע לשכות היו בתוך בית המזבח, בקיטונות פתוחות למזרח - כחדרים קטנים הפתוחים לחדר הגדול. שתיים מאותן לשכות, אלו שהיו בצד דרום, היו בניית בקורש - במקום שהיה קדוש בקדושת העזרה, ושתיים מאותן לשכות, אלו שהיו בצד צפון, היו בניית חזול. וראשי פישפשוין מבדיל בין קורש לחזול - והתיכות עצים היו קבועות שם ברצפת הלשכה, להבדיל בין המקום הקדוש בקדושת העזרה, לבין מקום שאינו קדוש בקדושת העזרה, כדי לידע עד היכן מותר לישב, והיכן מותר לאכול קדשי קדשים (ראה איור י).

מבררת המשנה: ומה היו משמשות אותן ארבע לשכות. מבאר המשנה: לשכה מערבית דרומית, היא היתה לשכת קרן, ששם היו נמצאים טלאים שמבוקרים ובדוקים ממום שראויים להקריבם לקרבן התמיד. לשכה דרומית מזרחית, היא היתה לשכת לחם הפנים, שבה היו עושים את לחם הפנים. לשכה מזרחית צפונית, בה גזו בני השמונאי אחר שגברה ידם על היוונים, את אבני המזבח ששקצו מלבי יון על ידי שהקטירו עליהם לעבודת כוכבים. והלשכה הצפונית מערבית בה הכהנים שארע להם קרי בשנתם, יורדים למחילה שתחת העזרה והולכים לבית המזבילה.

הדרן עלך בשלשה מקומות

פרק שני - הר הבית

פרק זה עוסק בפירוט הר הבית והעזרות, מידות גובה הכתלים ושיעור הפתחים, מידות העזרות והלשכות שהיו בהן.

משנה א

משנתנו מפרטת את גודלו של הר הבית, והיכן בתוכו היה מקום העזרה: הר הפנימי היה ריבוע שגודלו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. רובו - רוב בנין הלשכות שהיו בהר הבית היו מן הדרום - בצדו הדרומי של הר הבית, שני לו מן המזרח - וצד מרחק של הר הבית היה השני לצד דרום במספר הלשכות שהיו בו, שלשיש לו מן הצפון - וצד צפון היה השלישי לאחר דרום ומזרח במספר הלשכות שהיו בו, מיעוטו מן המערב - ובצד מערב היו רק מעט מהלשכות שהיו בהר הבית. מקום שהיה רוב מדרגות - רוב בנין הלשכות, שם היה רוב תשמישו של הר הבית, כי רוב תשמישו של הר הבית הוא בלשכות.

משנה ב

כל הנכנסין לחר הפנימי היו נכנסין דרך ימין, כלומר שאם הוא רוצה לפנות לאחד מן הצדדים, אף אם צריך היה לצד שמאלו של הדר או של העזרה, ושם קרוב הוא יותר למקום כניסתו, אינו יכול לפנות אלא לצד ימין, שכלל הוא במקדש, שכל פינות שאתה פונה, אינן אלא לימין. וכשהם רוצים לצאת, מקיפין סביב העזרה, ויוצאים דרך המקום שהיה בצד שמאל כשנכנסו לעזרה, שמוכרחים הם לפנות לאחד מהצדדים, שאינם יכולים לחזור על עקבם, כדי שלא יהיו אחוריהם לצד ההיכל, ואסור לפנות אלא לצד ימין. חוץ מפי שארעו דבר ונעשה אבל או שנידוהו, שהוא מקיף לשמאל, וכיון שהיו רואים שהוא מקיף דרך שמאל, היו שואלים אותו מה לך מקיף לשמאל, ואם הוא אבל אומר להם שאני אבל, והם אומרים לו, השוכן בפני הנה יתחמך. ואם הוא מנודה, אומר להם שאני מנודה, והם אומרים לו, השוכן בפני הנה יתן (בלבד) [בלבד] של חבריך המנדים אותך ויקרבוך, דברי רבי מאיר. אמר לו רבי יוסי, בלשון זה עשיתם את חבריך פאילו עברו עליו את הדין - כאילו עשו שלא כדין במה שנידוהו, שלכן מתפללים שישובו בהם ויקרבוהו, והרי זה ודאי אינו כך שאם נידוהו כדין אין להם להתפלל עליו, שהרי כדין הם עושים, אלא אומרים הם לו בלשון זה, השוכן בפני הנה, יתן בלבד ותשמע לדברי חבריך, ואז יקרבוך, ומזה משתמע שהיא עשה שלא כדין, ועל כך היו מתפללים עליו שישמע לדברי חבריך.

משנה ז

במשניות אלו ממשיך התנא לעסוק בתיאור צורתו של בית המוקד: שנים שערים היו לבית המוקד, שער אחד שבצפון, היה פתוח לחיל, ושער אחד שבדרום, היה פתוח לעזרה. אמר רבי יהודה, זה שהיה פתוח לעזרה, פשפש - פתוח קמץ היה לו בתוך השער הגדול, שבו נכנסין בכל בוקר לבלוש את העזרה - לחפש את הכלי שרת שבעזרה, אם הם עומדים במקומם וראה איר א.

משנה ח

בית המוקד היה עשוי בצורת ביצה, דהיינו שתקרתו היתה כמין חצי עיגול, ובית גדול היה וראה איר ב. והיה מוקף מתוכו ברוכרין מעלות של אבן, שבהן היו עולים לאצטבאות שהיו שם, ונקני בית אב של הכהנים שהיה עובד למחר בבית המקדש היו ישנים שם באותן אצטבאות. ומפתחות העזרה היו בידם - ברשותם של אותם זקנים. ופרחי כהונה - וכהנים בחורים שהתחיל שער וקנם לצמוח, שכבר הגיעו לכלל עבודה, לא היו ישנים על אותם רובדין, אלא היה מניחים איש את כסותו פארץ, והיו ישנים עליהם. ומה שהיו ישנים שם, הוא כדי שיהיו מזומנים לעבודה למחר.

משנה ט

ומקום עמוק כעין גומא היה שם בבית המוקד, שהיה גדול אמה על אמה, ומבילא של שיש היתה מונחת על אותו מקום, ולא היתה מחוברת בסיד ובנין כשאר הבית, וטבעת היתה קבועה בה בטבלא זו מצדה העליון, ושלשלת ו-שרשרת) היתה קבועה בה בצדה הפנימי שכלפי הרצפה, שהמפתחות של העזרה היו תלויות בה באותה שלשלת וראה איר ג. וכאשר הגיע זמן הנעילה של דלתות העזרה בערב, הגביה הכהן השוער את הטבלא מפתחת הקבועה בה, ונמל את המפתחות מן השלשלת, ונעל בהן מפתחים, וכן לוי שהוא שומר בשער בית המוקד, ישן לו ליד השער מפתחין, בהר הבית במקום שהוא שומר שם. וכאשר נמר הכהן מלנעול את שערי העזרה, החזיר את המפתחות לשלשלת הקבועה בטבלא, והחזיר את הטבלא למקומה, ונתן כסותו עליה, וישן לו.

ואם כשישנו הכהנים אירע קרי באחד מהן, הכהן שארע לו קרי יוצא מבית המוקד דרך הלשכה הצפונית מערבית, והולך לו במסיבה - במחילה ההולכת תחת הפנייה - בית המקדש, והנרות היו דולקין במחילה זו מכאן ומכאן להאיר לו, עד שהוא מגיע לבית המבילה. ולאחר שטבל, היה חוזר לבית המוקד ויושב עם אחיו הכהנים, עד שנפתחו השערים. רבי אליעזר בן יעקב אומר, לאחר שטבל לא היה חוזר לבית המוקד, כיון שאף טבול יום אסור בכניסה להר הבית, אלא במסיבה - במחילה ההולכת תחת החיל היה יוצא, והולך לו מחוץ להר הבית בשער מדי שהיה בצד צפון של הר הבית.

המשך מעמוד קפג

הנשמה למטה דיצא אדם, דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלובשת בגוף, לפעלו היא עוסקת בהעוה"ב באופן התעסקותה בעוה"ז ואם היא קובע עתים לתורה גם שם מכניסים אותו באהלי תורה, ולעבודתו אם עסק בעבודתו כראוי אז הנה עלייתו עדי ערב שעולה בעילוי אחר עילוי עד הנועם והעריבות דעצמות אי"ס ב"ה.

אמנם מה ששואל ע"ד מנהגי חסידי חב"ד שיי ומצבם הרוחני, הנה כל אלו המעלות בבחינות במדות ובהנהגה שסופר ומונה במכתבו, הם מדות כל אדם ואינם מהמעלות

41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40